

(مقاله پژوهشی)

عوامل مؤثر بر رعایت اخلاق حرفه‌ای حسابداران

مینا رحیمی کاکلی، دکتر بهاره بنی‌طالبی دهکردی، جمشید پیک فلک

گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد، شهرکرد، ایران

(تاریخ دریافت: ۹۵/۹/۱۰، تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۱/۲۹)

چکیده

زمینه: رعایت اخلاق حرفه‌ای در جامعه حسابداران، حافظ سعادت و رفاه کلیه ذینفعان فردی و سازمانی است و تجاوز به آن می‌تواند به بنیان و موجودیت هر سازمان لطمه وارد کند. از این روی، هدف این پژوهش بررسی رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای توسط اعضاء جامعه حسابداران رسمی با تأکید بر ویژگی‌های فردی و اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

روش: روش پژوهش، توصیفی از نوع پس‌رویدادی است و جامعه آماری آن حسابداران رسمی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران که طبق آمارسایت رسمی انجمن در سال ۱۳۹۴ در کل ۱۲۴۰ عضو است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری تصادفی ۲۶۱ نفر می‌باشد. جهت جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه و جهت توصیف داده‌ها از آمار توصیفی میانگین و آزمون کای اسکوتر و آزمون آنالیز واریانس یک طرفه و نیز از تحلیل واریانس استفاده شده است.

یافته‌ها: سازه اجتماعی سطح تحصیلات بر ارزیابی بی‌طرفانه تأثیر ندارد، اما سازه‌های فردی سن و جنسیت اعضای جامعه حسابداران رسمی بر رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای شامل بی‌طرفانه بودن، رفتار حرفه‌ای، صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای، انسجام و وحدت رویه، رازداری تأثیر دارند.

نتیجه‌گیری: نقش، وظیفه و مسئولیت حسابداران حرفه‌ای نسبت به جامعه، صاحبان سرمایه و دیگر اشخاص درگیر، ایجاب می‌کند که آنان اصول عمومی اخلاق حسنه را در همه جنبه‌ها رعایت و به آئین رفتار حرفه‌ای مدّون و منسجمی پای‌بند باشند تا پذیرش، اعتبار و احترام اجتماعی را که لازمه فعالیت در هر حرفه تخصصی است، به‌دست آورند.

کلیدواژه‌گان: اخلاق حرفه‌ای، ویژگی‌های جمعیت شناختی، حسابداری

سرآغاز

حرفه‌ای، دیگر به‌عنوان یک مشکل در سطح یک کشور یا یک حوزه تجاری تلقی نمی‌شود. به‌دلیل وجود تفاوت‌های فرهنگی، نسبی‌گرایی اخلاقی^۳ یک مشکل همیشگی برای تجارت بین‌المللی محسوب می‌شود(۱). از ویژگی‌های هر حرفه‌ای الف) پذیرش وظیفه خدمت به جامعه، ب) وجود حداقل شرایط از پیش تعیین شده برای ورود به حرفه^۴، از جمله مهارت‌های تخصصی لازم که از طریق آموزش و تجربه به‌دست می‌آید و ج) پایبندی اعضای حرفه به مجموعه‌ای از اصول، ضوابط و ارزش‌های مربوط در آن حرفه است(۲).

پس از به‌وجود آمدن رسوایی‌های مالی اخیر در سطح جهان نظیر انرون، وردکام، آرتوراندرسن، سیکو و ... نهادهای مختلف خواستار تأکید بیشتر بر توجه به رعایت اصول و ضوابط اخلاق حرفه‌ای^۱ در حرفه حسابداری شدند. این‌گونه رسوایی‌ها شواهدی دال بر نیاز به تفهیم اهمیت اخلاق حرفه‌ای به دانشجویان حسابداری و حسابداران شاغل در حرفه فراهم می‌کند، که نتیجه این امر توجه روز افزون به آموزش اخلاق حسابداری^۲ در دانشگاه‌ها شده است. علاوه‌براین، با توجه به رویه فعلی در جهت جهانی سازی محیط‌های تجاری، اخلاق

همگی کارآمدی، قابلیت اعتماد، حرفه‌ای بودن و اعتبار خدمات حسابداری را تأمین می‌نمایند. اصول اخلاقی حسابداری که کم و بیش مورد توافق نظر همه انجمن‌های حرفه‌ای حسابداری بوده و رعایت آنها، موجب تأمین اهداف این حرفه می‌گردد به شرح زیر است (۵):

الف) درستکاری: حسابدار حرفه‌ای در انجام خدمات حرفه‌ای خود باید درستکار باشد.

ب) بی‌طرفی^۵: حسابدار حرفه‌ای باید بی‌طرف باشد و نباید اجازه دهد هیچ‌گونه پیش‌داوری، جانبداری، تضاد منافع یا نفوذ دیگران، بی‌طرفی او را در ارائه خدمات حرفه‌ای مخدوش کند.

ج) صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای: حسابدار حرفه‌ای باید خدمات حرفه‌ای را با دقت، شایستگی و پشتکار انجام دهد. وی همواره موظف است میزان دانش و مهارت حرفه‌ای خود را در سطحی نگه دارد که بتوان اطمینان حاصل کرد، خدمات وی به گونه‌ای قابل قبول و مبتنی بر آخرین تحولات در حرفه و قوانین و مقررات ارائه می‌شود.

د) رازداری^۶: حسابدار حرفه‌ای باید به محرمانه بودن اطلاعاتی که در جریان ارائه خدمات حرفه‌ای خود به دست می‌آورد توجه کند و نباید چنین اطلاعاتی را بدون مجوز صریح صاحب کار یا کارفرما، استفاده یا افشا کند؛ مگر آنکه از نظر قانونی یا حرفه‌ای حق و یا مسئولیت افشای آن را داشته باشد.

ه) رفتار حرفه‌ای: حسابدار حرفه‌ای باید به گونه‌ای عمل کند که با حسن شهرت حرفه‌ای او سازگار باشد و از انجام اعمالی که اعتبار حرفه او را مخدوش می‌کند، بپرهیزد.

و) اصول و ضوابط حرفه‌ای: حسابدار حرفه‌ای باید خدمات حرفه‌ای را مطابق اصول و ضوابط حرفه‌ای انجام دهد و همچنین درخواست‌های صاحب کار یا کارفرمای خود را به گونه‌ای با مهارت و دقت انجام دهد که با الزامات درستکاری، بی‌طرفی و نیز استقلال حسابداران حرفه‌ای مستقل، سازگار باشد (۵و۲).

حسابرسان مستقل باید تا جایی که می‌توانند مجدداً و مطابق با مواردی که به آنها آموزش داده شده است، کار کنند. آنها باید همواره گزارش کاملی در ارتباط با مسائلی که در حین کار با آنها

از آنجایی که حسابداری دارای ویژگی‌های فوق می‌باشد و مهارتی است که نیازمند خبرگی بوده و مشتریانی دارد که وابسته به این خبرگی هستند، در نتیجه به‌عنوان یک حرفه تلقی می‌شود. برای حرفه‌ای بودن، حسابدار متعهد می‌شود تا مراقب منافع مشتریان خود باشد (۳).

با توجه به اینکه فعالیت‌های مالی برای بقای دنیای امروز ضروری هستند و حسابداری این فعالیت‌ها را تسهیل می‌کند؛ از این رو این حرفه به‌عنوان یک حرفه سودمند تلقی شده و به خاطر نقش اساسی اش در ردیابی شبکه بزرگ و مبهم روابط مالی پیچیده در دنیای اقتصادی امروز، به یک حرفه خدماتی حساس تبدیل شده که همچون دیگر حرفه‌ها دارای فرمان‌های اخلاقی می‌باشد. لذا جامعه انتظارات فراوانی از اهل این حرفه دارد. از این رو اطلاعات ارائه شده توسط حسابداران باید به طور قابل توجهی کارآمد، قابل اتکا، واقعی و بی‌غرضانه باشد و حسابداران نه تنها باید واجد شرایط و صلاحیت حرفه‌ای باشند، بلکه باید از درجه بالایی از صداقت و درستکاری حرفه‌ای نیز برخوردار باشند و آبرو و حیثیت حرفه‌ای از مهم‌ترین دارایی‌های آنها باشد؛ در نتیجه اخلاق حسابداری برای حسابداران حرفه‌ای و افرادی که به خدمات حسابداری تکیه دارند اهمیت زیادی خواهد داشت (۴).

از دیدگاه آیین رفتار حرفه‌ای اهداف حرفه حسابدار عبارت از دستیابی به بهترین اصول و ضوابط حرفه‌ای اجرای عملیات در بالاترین سطح ممکن براساس اصول و ضوابط مذکور و به طور کلی تأمین منافع عمومی است. تحقق این اهداف مستلزم تأمین موارد زیر است:

۱. اعتبار^۵

۲. حرفه‌ای بودن^۶

۳. کیفیت خدمات^۷

۴. اطمینان^۸ (۵و۲).

لازمه دستیابی به اهداف حرفه حسابداری توسط حسابداران حرفه‌ای، پایبندی به اصول بنیادی اخلاقی حسابداری است. هر یک از انجمن‌های حرفه‌ای حسابداری، اصول اخلاقی خاص خود را تدوین می‌نمایند که شباهت‌های زیادی به هم داشته و

ارائه دارند. حسابرسان ادعا می‌کنند که نظر مستقل ارائه می‌دهند.

حسابدار حرفه‌ای خود را در قبال صاحبکار مسئول می‌داند. مأموریت او حل مشکل صاحبکار و ایجاد نشدن چنین ارزشی و در صورت حل شدن چنین مشکلی، حسابدار حرفه‌ای وظیفه خود را انجام نداده است. یک حسابدار تنها پس از کسب نتیجه مورد نظر صاحبکار، با انجام کلیه اقدام‌هایی که نتیجه مزبور را حاصل می‌کند، وظیفه خود را به درستی انجام داده است (۸).

از لحاظ فنی، حسابداران حرفه‌ای باید خدمات حرفه‌ای را مطابق با استانداردهای فنی و حرفه‌ای مناسب انجام دهند. حسابداران حرفه‌ای وظیفه دارند که خواسته‌های صاحبکار را تا جایی انجام دهند که با الزامات درستی و بی طرفانه بودن و در صورتی که حسابداران حرفه‌ای همان حسابداران رسمی باشند، با ویژگی استقلال سازگار باشد (۸).

اگر قرار باشد صورت‌های مالی و گزارش‌های حسابداری جهت تصمیم‌گیری منطقی سهامداران بالقوه و بالفعل، موثق و درخور استفاده تهیه شوند، باید برای حسابداران که تهیه‌کنندگان این صورت‌ها هستند، مسؤلیت‌های اخلاقی وجود داشته باشد. از این رو حفظ اصول اخلاقی حسابداری دیگر تنها به‌عنوان مشکل یک جامعه تلقی نمی‌شود، بلکه تجارت جهانی به خاطر تفاوت‌های فرهنگی با این مسئله روبه روست. تمایل روز افزون شرکت‌ها به جهانی شدن، متخصصان حسابداری را مجاب می‌کند ارتباط خود را با باورهای اخلاقی^{۱۱} و فرهنگی در سایر کشورها افزایش دهند. حسابداران در حوزه‌های مختلفی شامل حسابرسی، حسابداری مالی، حسابداری مدیریت، برنامه ریزی مالی، مشاوره و دفترداری فعالیت می‌کنند (۹).

در این میان عوامل متعدد فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ... بر بکارگیری اخلاق حرفه‌ای حسابداران و حسابرسان مؤثر است. در خصوص سازه‌های فردی و ارتباط آن با به‌کارگیری اخلاق حرفه‌ای حسابداران، بررسی‌ها نشان می‌دهد که موضوع جنسیت از بین دیگر ویژگی‌های دموگرافیک بیشترین توجه را در تحقیقات مربوط به این حوزه به خود جلب کرده است. یافته‌های تحقیقات مختلف نشان داده است که

مواجهه شده‌اند، به مدیران ارشد خود بدهند. مواردی مانند سستی، سرهم‌بندی کردن گزارش‌ها و پنهان‌کاری، مطابق قانون و اخلاق نیستند. وظایف و کارهای حسابرسان واضح و روشن است و آنها باید این وظایف را به بهترین نحو ممکن انجام دهند. ارائه دستور عملی اخلاقی متناسب با میزان انحراف از قانون به کسانی که سعی در سرپیچی از قانون دارند و آن را زیر پا می‌گذارند، موضوعی است که در اصول اخلاقی تجدیدنظر شده حذف شده و مشاهده نمی‌شود (۶).

فضایل و ویژگی‌های اخلاقی از قبیل درستی، امانتداری، بی‌طرفی، استقلال، رازداری، اعتمادپذیری، صلاحیت و مراقبت‌های حرفه‌ای نشان‌دهنده ضوابط حرفه‌ای و آیین‌نامه انضباطی هستند که به‌طور مناسبی در محدوده فعالیت حسابرسی ظاهر می‌شوند. کفایت و مطلوبیت این طبقه‌بندی و به‌کار بردن آنها در حسابرسی، موضوع ساده‌ای نیست. از این‌رو ممکن است مشکلات و مسائل اخلاقی در حسابرسی در زمان برنامه‌ریزی و تقسیم وظایف، اجرای عملیات حسابرسی و یا در هنگام اظهارنظر حسابرس ایجاد شود. همچنین حسابرسان تمایل ندارند که مقام‌های مافوق از ضعف و سستی آنها در جریان کار حسابرسی آگاه شوند. در این شرایط، آنها مشغول جستجو برای پیدا کردن پوششی برای پنهان کردن محدودیت‌های کارشان می‌شوند؛ نتیجه این امر پذیرش خطر نارضایتی مقام‌های ارشد و به‌خطر افتادن وجهه و دورنمای حرفه در درازمدت خواهد بود. بنابراین باید آنچه را که به آنها واگذار می‌شود و آنچه را که می‌توانند، درست انجام دهند (۷).

پرسش اصلی این است که چرا اخلاق در حرفه حسابداری و حسابرسی دارای اهمیت ویژه‌ای است؟ دلایلی برای این موضوع وجود دارد که عبارتند از:

حسابداران حرفه‌ای در قبال توجه به منافع عمومی و حفظ اعتبار حرفه حسابداری مسئولند. منافع شخصی نباید بر منافع عمومی برتر شمرده شود.

حسابداران به نمایندگی از صاحبکاران خود با طیفی از موضوع‌ها روبه‌رو هستند. آنها اغلب به اطلاعات به اطلاعات محرمانه و حساس دسترسی دارند. حسابرسان ادعا می‌کنند که نظر مستقل

دانشجویان کارشناسی داشته باشند و در گذشته نتیجه تصمیمات غیراخلاقی خود را دیده، لذا اخلاقی‌تر عمل می‌کنند (۲۰).

به نظر می‌رسد که سن تأثیر مهمی بر تصمیم‌گیری‌های اخلاقی^{۱۳} فارغ‌التحصیلان کسب و کار دارد. آنهایی که سن ۴۰ سال و بالاتر دارند سطح بالاتری از معیارین‌های اخلاقی را نسبت به آنهایی که جوانتر از ۴۰ سال هستند رعایت می‌کنند (۲۱ و ۲۲). در یک بررسی مشخص شد دانشجویان مسنتر تمایلات اخلاقی بیشتری نسبت به جوانترها دارند (۲۳). برخی روانشناسان شناختی اغلب یافتند که سن همبستگی بالایی با توسعه اخلاقی^{۱۴} دارد (۲۴ و ۲۵). با بررسی اثر متغیرهای جمعیت شناختی بر تصمیم‌گیری اخلاقی، مشخص گردیده است که سن تنها عاملی است که بر تصمیم‌گیری‌های اخلاقی به شدت تأثیر می‌گذارد. اشخاص مسنتر با احتمال کمتری غرض‌ورزی می‌کنند (۲۶). سن به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل جمعیت شناختی مؤثر روی دریافت اخلاقی شناخته شده است (۲۷). سن همبستگی مثبتی با تصمیم‌گیری اخلاقی دارد و بلوغ و رشد فردی تصمیم‌گیری اخلاقی را افزایش می‌دهد (۲۱). در مقابل این یافته‌ها ارتباط معکوس بین سن و رفتار اخلاقی در میان حسابداران دیده شده است (۲۵). در تحقیقی دیگر با مطالعه ارزشهای شخصی مشخص گردید که سن عامل تعیین‌کننده‌ای جهت تصمیم‌گیری اخلاقی نیست (۱۴).

در این پژوهش تأثیر سازه‌های فردی سن و جنسیت و سازه اجتماعی سطح تحصیلات اعضا جامعه حسابداران رسمی بر رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای (شامل پنج مؤلفه بی طرفانه بودن، رفتار حرفه‌ای، صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای، رازداری و انسجام و وحدت رویه^{۱۵}) از طریق پیاده‌سازی یک طرح پیمایشی مقطعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار گرفته است. مدل مفهومی پژوهش نیز به صورت نگاره شماره ۱ طراحی شده است.

روش

نمی‌توان به صورت قطعی تمایز بین زن و مرد را در نگرش اخلاقی پذیرفت. از یک طرف مطالعاتی وجود دارد که زنها اخلاق محورتر از مردها هستند، از طرف دیگر تحقیقاتی وجود دارد که تفاوت بین نگرش اخلاقی زن و مرد را تأیید نمی‌کنند. صرف نظر از تفاوت در عقاید، به نظر می‌رسد بسیاری از محققان، بر تأثیرپذیری اخلاقیات از جنسیت تأکید دارند (۱۰). مطالعاتی دیگر بر تفاوت بین نگرش اخلاقی زنان و مردان تأکید کرده و بیانگر آنست که زنها سطوح اخلاقی بالاتری را نسبت به مردها رعایت می‌کنند (۱۱ و ۱۲). از سوی دیگر، شواهد حاکی از آنست که در محیط‌ها، صنایع و فرهنگ‌های متفاوت با نمونه‌گیری از دانشجویان و یا بررسی رفتار مدیران در نقاط مختلف دنیا، هیچ تفاوتی بین زنان و مردان در نگرش اخلاقی وجود ندارد (۱۳). به‌طور خلاصه یافته‌های جدیدتر، قطعیت کمتری را در تفاوت بین زنان و مردان پیرامون این موضوع ارائه می‌کنند (۱۴، ۱۵).

از بین تحقیقاتی که تفاوت دیدگاه اخلاقی^{۱۶} با توجه به سطوح مختلف تحصیلی را بررسی کرده‌اند. بسیاری، از دانشجویان تحصیلات تکمیلی در مقابل دانشجویان دوره کارشناسی استفاده کرده‌اند. درحالی‌که تحقیقات دیگر از مدیران با سطوح بالا در مقابل کارکنان با سطوح پایین استفاده کرده‌اند (۱۶-۱۹). بدون توجه به نوع نمونه‌ای که استفاده شده است اکثر این مطالعات به نتایج مشابهی در بررسی سطح تحصیلات و اخلاقیات رسیده‌اند. تحلیل‌ها نشان می‌دهد ارزش‌های اخلاقی تجاری با افزایش سطح تحصیلات کاهش می‌یابد (۱۷). به‌طور کلی بیشتر شواهد بیانگر این است که دانشجویان مقاطع بالاتر کسب و کار، به حداکثر کردن سود می‌اندیشند (۱۸). از طرف دیگر تحصیلات بیشتر اشتیاق کمتری به معیارهای اخلاقی و مسائل غیرانتفاعی را موجب می‌شود. به نظر می‌رسد دانشجویان کارشناسی بیشتر به علایق و نگرش‌های شخصی توجه دارند، درحالی‌که فارغ‌التحصیلان به منافع شرکت‌ها توجه بیشتری دارند (۱۷). در یک یافته جدید تحصیلات به‌عنوان عاملی بی‌تأثیر در دریافت اخلاقی، شناخته شده است (۱۹). از نقطه نظری دیگر دانشجویان مقاطع عالی ممکن است تجربه بیشتری از

غیرشاغل	۱۲۴۰	۲۶۱
جمع		

نحوه انتخاب نمونه‌ها از هر یک از گروه‌ها نیز با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی صورت گرفته است. بدیهی است انتخاب یک نمونه تصادفی با حجم برآوردی می‌تواند نتایج قابل تعمیمی را بدست آورد. در جدول (۲) چگونگی توزیع نمونه در جامعه آماری نمایش داده شده است. با توجه به حجم نمونه آماری تعداد ۲۷۰ پرسشنامه بین اعضاء جامعه حسابداران رسمی ایران توزیع شد که از این تعداد، ۲۶۱ پرسشنامه جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

ویژگی‌های جمعیت شناختی پژوهش شامل سن و جنسیت و تحصیلات است:

جامعه مورد بررسی از نظر جنسیت شامل تعداد ۱۹۶ نفر مرد (۷۵/۱ درصد) و تعداد ۶۵ نفر (۲۴/۹ درصد) زن می‌باشند. از نظر سنی، جامعه مورد بررسی در ۴ گروه تقسیم بندی شد که نتایج نشان می‌دهد تعداد ۵۲ نفر (۱۹/۹ درصد) در محدوده کمتر از ۳۰ سال، تعداد ۷۰ نفر (۲۶/۸ درصد) در محدوده بین ۳۰ تا ۴۰ سال، تعداد ۹۹ نفر (۳۷/۹ درصد) در محدوده بین ۴۰ تا ۵۰ سال و تعداد ۴۰ نفر (۱۵/۳ درصد) در محدوده بیشتر از ۵۰ سال می‌باشند.

در خصوص توزیع فراوانی سطح تحصیلات که در ۴ گروه تقسیم بندی شده، نتایج نشان می‌دهد در جامعه مورد بررسی، تعداد ۸ نفر (۳/۱ درصد) دارای مدرک تحصیلی کاردانی، تعداد ۱۴۴ نفر (۵۵/۲ درصد) دارای مدرک تحصیلی کارشناسی، تعداد ۹۳ نفر (۳۵/۶ درصد) دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و تعداد ۱۶ نفر (۶/۱ درصد) دارای مدرک تحصیلی دکتری می‌باشند.

ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه کتبی بر اساس مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴، خیلی زیاد=۵) در دو بخش طراحی گردید. این پرسشنامه از ۲۲ سوال تشکیل شده و سوالات آن بر اساس آیین رفتار حرفه‌ای جامعه حسابداران رسمی ایران مصوب سال ۱۳۸۲ و مطالعات صورت گرفته توسط مارتینسون و زیگنفسوس و برو و آنیکتا

روش تحقیق حاضر با توجه به هدف، کاربردی است و نتایج حاصل از آن می‌تواند برای طیف گسترده‌ای از ارکان نظام مالی کشور مفید واقع شود. همچنین بر حسب روش این پژوهش از نوع توصیفی و پس رویدادی می‌باشد.

جامعه آماری این تحقیق در سال ۱۳۹۴ را اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران تشکیل می‌دهد که طبق آخرین آمار موجود در سایت رسمی آن شامل ۱۲۴۰ عضو می‌باشد که توزیع آن در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

در این مطالعه برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. ویژگی عمده این فرمول آن است که می‌توان حجم جامعه را در آن دخالت داد و به یک نمونه منطقی‌تر دست یافت.

$$n = \frac{Nz^2 pq}{Nd^2 + z^2 pq}$$

در این رابطه:

$$n = \text{حجم نمونه، } N = \text{حجم جامعه.}$$

Z = اندازه متغیر در توزیع نرمال در سطح اطمینان مورد نظر قابل استخراج از جدول توزیع نرمال.

P = درصد توزیع افراد دارای صفت در جامعه، q = درصد توزیع افراد فاقد صفت در جامعه.

d = مقدار خطا که برابر است با تفاضل نسبت واقعی صفت در جامعه با میزان تخمین محقق برای وجود آن در جامعه.

با توجه به فرمول فوق، حجم نمونه در فاصله اطمینان ۹۵٪ و با مدنظر قراردادن پارامترهای جدول (۱) برابر با ۲۶۱ نفر می‌باشد.

جدول ۱. فرآیند تعیین حجم نمونه آماری پژوهش

گروه	N	Z	P	q	d	حجم نمونه
شاغل در مؤسسات حسابرسی عضو	۲۸۹	۱/۹۶	۰/۵	۰/۵	۰/۱	۷۲
شاغل در سازمان حسابرسی	۲۱۹	۱/۹۶	۰/۵	۰/۵	۰/۱	۶۷
شاغلین انفرادی عضو	۶۳	۱/۹۶	۰/۵	۰/۵	۰/۱	۳۸
اعضای	۶۶۹	۱/۹۶	۰/۵	۰/۵	۰/۱	۸۴

سطح تحصیلات نیز از تحلیل واریانس در تجربه و تحلیل داده‌ها به کمک نرم افزار SPSS استفاده شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر براساس سوالات پرسشنامه، مؤلفه‌هایی استخراج شد که در جدول ۲ نمایش داده شده است. با توجه به نتایج ارائه شده در جدول ۲، پنج فرضیه اول به بررسی تأثیر متغیر سطح تحصیلات بر پارامترهای اخلاق با استفاده از تحلیل واریانس می‌پردازد که در فرضیه اول چون سطح معنی داری آماره در تحلیل واریانس بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین فرضیه صفر تأیید شده لذا با اطمینان ۹۵ درصد، وجود ارتباط بین سطح تحصیلات اعضای جامعه حسابداران رسمی و ارزیابی بی‌طرفانه توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رد می‌شود.

در فرضیه دوم از آنجایی که سطح معنی داری آماره در تحلیل واریانس کمتر از ۰/۰۵ بوده (۰/۰۰۰) بنابراین فرضیه H_0 رد شده. لذا با اطمینان ۹۵ درصد، وجود ارتباط بین سطح تحصیلات اعضای جامعه حسابداران رسمی و رفتار حرفه‌ای توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

در فرضیه سوم از آنجایی که سطح معنی داری آماره در تحلیل واریانس کمتر از ۰/۰۵ بوده (۰/۰۰۰) بنابراین فرضیه H_0 رد شده. لذا با اطمینان ۹۵ درصد، وجود ارتباط بین سطح تحصیلات اعضای جامعه حسابداران رسمی و صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

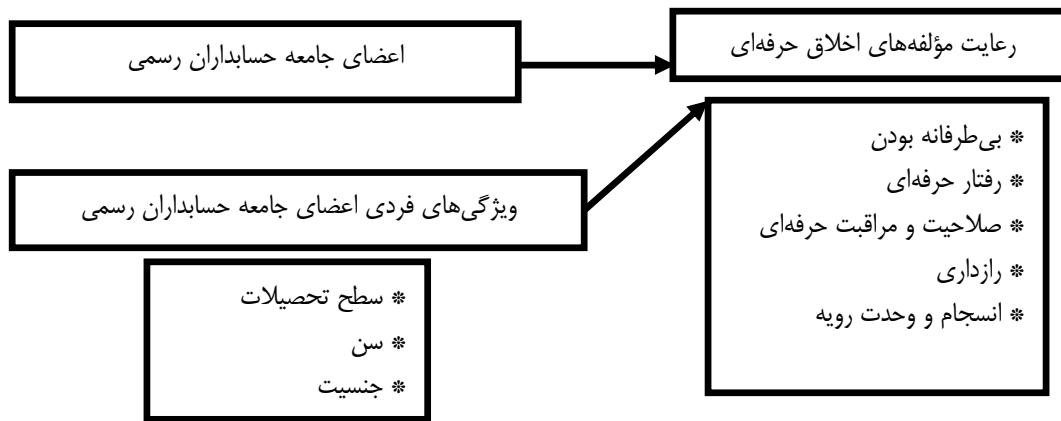
در فرضیه چهارم از آنجایی که سطح معنی داری آماره در تحلیل واریانس کمتر از ۰/۰۵ بوده (۰/۰۰۰) بنابراین فرضیه H_0 رد شده. لذا با اطمینان ۹۵ درصد، وجود ارتباط بین سطح تحصیلات اعضای جامعه حسابداران رسمی و رازداری توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

طراحی شده است. در بخش اول ۵ سوال در مورد اطلاعات فردی پاسخ دهندگان مطرح شده است. از داده‌های این بخش در تجزیه و تحلیل اطلاعات و ویژگی‌های فردی (سازه‌های فردی و اجتماعی) حسابداران رسمی استفاده می‌شود. در بخش دوم نیز تأثیر ویژگی‌های فردی اعضای جامعه حسابداران رسمی بر رعایت آیین رفتار حرفه‌ای مورد سوال قرار گرفته است در این پژوهش از ۲۲ سؤال که مربوط به تأثیر سازه‌های فردی جنسیت، و سن و سازه اجتماعی تحصیلات حسابداران رسمی بر مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای شامل بی‌طرفانه بودن، رفتار حرفه‌ای، صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای، انسجام و وحدت رویه، رازداری است استفاده گردیده است.

برای سنجش اعتبار محتوای پرسشنامه از روش لاوشه که میزان موافقت میان ارزیابان یا داوران در خصوص مناسب یا اساسی بودن یک گویه خاص را اندازه‌گیری می‌کند، استفاده و بدین منظور از ۱۵ نفر از استادان و متخصصان در خصوص گویه‌ها نظرخواهی شده است. برای تعداد ۱۵ ارزیاب یا داور لازم است میانگین حداقل نسبت اعتبار محتوایی ۰/۴۹ باشد. با توجه به این که میانگین نسبت اعتبار محتوایی محاسبه شده برای پرسش نامه پژوهش برابر با ۰/۶۸۵ و بیشتر از ۰/۴۹ می‌باشد از این رو اعتبار محتوایی پرسش نامه در حد قابل قبولی تأیید می‌شود.

برای تعیین پایایی پرسشنامه نیز از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که نتایج آن برای پیش آزمون و آزمون نهایی به ترتیب برابر با ۰/۷۹۶ و ۰/۷۲۸ است که از مقدار ۰/۷ بزرگتر و مبین پایایی پرسش نامه می‌باشد.

داده‌های تحقیق پس جمع‌آوری دسته‌بندی و میانگین پاسخ‌های شرکت کنندگان در گزینه‌ها از خیلی کم تا خیلی زیاد محاسبه گردید. پاسخ‌ها با روش کولمرگروف اسمیرنوف یا آزمون طبیعی بودن توزیع نمرات تجزیه و تحلیل شدند تا اطمینان حاصل شود که توزیع نرمال است. فرضیات پژوهش با استفاده از آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف استاندارد، حد بالا و پایین، و برای متغیرهای سن و جنسیت از آمار ناپارامتریک آزمون کای اسکور (Chi-square)، آنالیز واریانس یک طرفه و برای متغیر

نگاره ۱. مدل مفهومی پژوهش

پرداخته می‌شود که در فرضیه ششم همبستگی بین این دو متغیر در سطح معنی‌داری ۹۹٪ پذیرفته می‌شود و میزان ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۱۷ محاسبه شده است. سپس برای تعیین میزان اثرگذاری از توسعه الگو رگرسیون استفاده شده است که در مورد این الگو شاخص آنالیز واریانس یک طرفه برابر با ۱/۷ حاصل گردیده که به نظر مناسب است (بین ۱/۵ و ۲/۵) و آزمون تحلیل واریانس برای معتبر بودن الگوی، آن را تأیید می‌نماید. ضریب رگرسیونی معیار

در فرضیه پنجم از آنجایی که سطح معنی‌داری آماره در تحلیل واریانس کمتر از ۰/۰۵ بوده (۰/۰۰۰) بنابراین فرضیه H_0 رد شده. لذا با اطمینان ۹۵ درصد، وجود ارتباط بین سطح تحصیلات اعضای جامعه حسابداران رسمی و انسجام و وحدت رویه توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود. از فرضیه ششم تا دهم به بررسی تأثیر متغیر سن بر روی پارامترهای اخلاق حرفه‌ای با استفاده از رگرسیون خطی

جدول ۲. نتایج آزمون‌های آماری مربوط به عوامل مؤثر بر رعایت اخلاق حرفه‌ای حسابداران

فرضیات	محتوای فرضیه‌ها	نوع آزمون	سطح معنی‌داری (Sig)	نتیجه
اول	تأثیر سطح تحصیلات بر ارزیابی بی‌طرفانه	تحلیل واریانس	۰/۶۹۹	تأیید H_0
دوم	تأثیر سطح تحصیلات بر رفتار حرفه‌ای	تحلیل واریانس	۰/۰۰۰	رد H_0
سوم	تأثیر سطح تحصیلات بر صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای	تحلیل واریانس	۰/۰۰۰	رد H_0
چهارم	تأثیر سطح تحصیلات بر رازداری	تحلیل واریانس	۰/۰۰۰	رد H_0
پنجم	تأثیر سطح تحصیلات بر انسجام و وحدت رویه	تحلیل واریانس	۰/۰۰۰	رد H_0
ششم	تأثیر سن بر ارزیابی بی‌طرفانه	آماره آنالیز واریانس یک طرفه	۰/۰۰۰	رد H_0
هفتم	تأثیر سن و رفتار حرفه‌ای	آماره آنالیز واریانس یک طرفه	۰/۰۱۲	رد H_0
هشتم	تأثیر سن بر صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای	آماره آنالیز واریانس یک طرفه	۰/۰۰۰	رد H_0
نهم	تأثیر سن بر رازداری	آماره آنالیز واریانس یک طرفه	۰/۰۰۰	رد H_0
دهم	تأثیر سن بر انسجام و وحدت رویه	آماره آنالیز واریانس یک طرفه	۰/۰۰۰	رد H_0
یازدهم	تأثیر جنسیت بر ارزیابی بی‌طرفانه	آماره کای اسکوئر	۰/۰۰۰	رد H_0
دوازدهم	تأثیر جنسیت بر رفتار حرفه‌ای	آماره کای اسکوئر	۰/۰۰۰	رد H_0
سیزدهم	تأثیر جنسیت بر صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای	آماره کای اسکوئر	۰/۰۰۰	رد H_0
چهاردهم	تأثیر جنسیت بر رازداری	آماره کای اسکوئر	۰/۰۰۰	رد H_0
پانزدهم	تأثیر جنسیت بر انسجام و وحدت رویه	آماره کای اسکوئر	۰/۰۰۰	رد H_0

گردیده که به نظر مناسب است (بین ۱/۵ و ۲/۵) و آزمون تحلیل واریانس برای معتبر بودن الگوی، آن را تأیید می‌نماید. لذا وجود ارتباط بین سن اعضای جامعه حسابداران رسمی و رازداری توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

در مورد فرضیه دهم، همبستگی بین این دو متغیر در سطح معنی‌داری ۹۹٪ پذیرفته می‌شود و میزان ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۲۸ محاسبه شده است. سپس برای تعیین میزان اثرگذاری از توسعه الگو رگرسیون استفاده شده است که در مورد این الگو شاخص آنالیز واریانس یک طرفه برابر با ۱/۷ حاصل گردیده که به نظر مناسب است (بین ۱/۵ و ۲/۵) و آزمون تحلیل واریانس برای معتبر بودن الگوی، آن را تأیید می‌نماید. لذا وجود ارتباط بین سن اعضای جامعه حسابداران رسمی و انسجام و وحدت رویه توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

از فرضیه یازدهم تا پانزدهم به بررسی تأثیر متغیر جنسیت بر متغیرهای اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با مقایسه آماره خی دو پرداخته شده است.

در فرضیه یازدهم، نتایج حاصل حاکی از آنست که با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ در سطح خطای ۰/۰۵، لذا با اطمینان ۹۵ درصد، وجود ارتباط بین جنسیت اعضای جامعه حسابداران رسمی و ارزیابی بی‌طرفانه توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

در فرضیه دوازدهم، نتایج حاصل حاکی از آنست که با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ در سطح خطای ۰/۰۵، لذا با اطمینان ۹۵ درصد لذا با اطمینان ۹۵ درصد، وجود ارتباط بین جنسیت اعضای جامعه حسابداران رسمی و رفتار حرفه‌ای توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

در فرضیه سیزدهم، نتایج حاصل حاکی از آنست که با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ در سطح خطای ۰/۰۵، لذا با اطمینان

شده در حدود ۲/۰ بوده و مقدار ضریب تعیین $R = 0.39$ می‌باشد یعنی تنها ۴٪ تغییرات میزان بی‌طرفانه بودن اعضای جامعه حسابداران رسمی توسط سن افراد قابل توجیه می‌باشد. لذا وجود ارتباط بین سن اعضای جامعه حسابداران رسمی و ارزیابی بی‌طرفانه توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

در مورد فرضیه هفتم همبستگی بین این دو متغیر در سطح معنی‌داری ۹۹٪ پذیرفته می‌شود و میزان ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۲۵ محاسبه شده است. سپس برای تعیین میزان اثرگذاری از توسعه الگو رگرسیون استفاده شده است که در مورد این الگو شاخص آنالیز واریانس یک طرفه برابر با ۱/۹ حاصل گردیده که به نظر مناسب است (بین ۱/۵ و ۲/۵) و آزمون تحلیل واریانس برای معتبر بودن الگوی، آن را تأیید می‌نماید. لذا وجود ارتباط بین سن اعضای جامعه حسابداران رسمی و رفتار حرفه‌ای توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

در مورد فرضیه هشتم، همبستگی بین این دو متغیر در سطح معنی‌داری ۹۹٪ پذیرفته می‌شود و میزان ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۲۳ محاسبه شده است. سپس برای تعیین میزان اثرگذاری از توسعه الگو رگرسیون استفاده شده است که در مورد این الگو شاخص آنالیز واریانس یک طرفه برابر با ۱/۸ حاصل گردیده که به نظر مناسب است (بین ۱/۵ و ۲/۵) و آزمون تحلیل واریانس برای معتبر بودن الگوی، آن را تأیید می‌نماید لذا وجود ارتباط بین سن اعضای جامعه حسابداران رسمی و صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

در مورد فرضیه نهم، همبستگی بین این دو متغیر در سطح معنی‌داری ۹۹٪ پذیرفته می‌شود و میزان ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۳۰ محاسبه شده است. سپس برای تعیین میزان اثرگذاری از توسعه الگو رگرسیون استفاده شده است که در مورد این الگو شاخص آنالیز واریانس یک طرفه برابر با ۱/۶ حاصل

حرفه‌ای (پژوهش تطبیقی بین فرهنگی) حاکی از این بوده است که متغیر جنسیت بر ابعاد اخلاقی تأثیرگذار است (۳۳). در پژوهشی تحت عنوان بررسی تأثیر عوامل جنسیت، سطح تحصیلات، تعصب مذهبی و تجربه کاری بر فرایند تصمیم‌گیری اخلاقی افراد به این نتیجه دست یافتند که جنسیت، سطح تحصیلات، تعصب مذهبی موجب تفاوت‌هایی در استانداردهای اخلاقی افراد می‌شود (۲۹). مطالعات متعددی به بررسی تأثیر جنسیت بر اخلاق مداری پرداخته‌اند و تناقض در یافته‌ها مشهود می‌باشد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد بطور قطع زنان نسبت به مردان اخلاق مدارتر نیستند و این امر تحت تأثیر متغیرهای دیگری است که نسبت به جنسیت، تأثیر به مراتب بیشتری بر میزان اخلاق مداری دارند در نهایت نتایج مطالعات درباره بررسی عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران ایرانی، نشان می‌دهد بین استانداردهای اخلاقی پسران و دختران تفاوت‌هایی وجود دارد. به علاوه تجربه کاری و آشنایی با آیین نامه رفتار حرفه‌ای حسابداران رسمی ایران نیز از جمله عوامل مؤثر بر استانداردهای اخلاقی دانشجویان حسابداری ایران است (۳۰). به علاوه یافته‌های پژوهشگران حاکی از آن است که سطح اخلاقی دانشجویان حسابداری متوسط است و از سوی دیگر سطح تحصیلات نیز سطح معیارهای اخلاقی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۳۱). از جمله مهمترین محدودیتهای تحقیق حاضر، توزیع و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها بین حسابداران رسمی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران بود.

نتیجه‌گیری

نقش حسابدار حرفه‌ای در جوامع امروز نقشی کلیدی و غیرقابل انکار به شمار می‌رود. حرفه حسابداری به واسطه این که تأثیرگذاری فوق‌العاده‌ای به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در زندگی افراد جامعه و حیات و بقاء سازمان‌های خصوصی و دولتی دارد، دارای نقشی متمایز و قابل ملاحظه در میان سایر حرفه‌ها است. حساسیت این نقش نیاز به تدوین و تبیین آیین رفتار حرفه‌ای برای حرفه حسابداری و رفتار حرفه‌ای فعالان آن را به وضوح روشن می‌سازد.

۹۵ درصد لذا با اطمینان ۹۵ درصد، وجود ارتباط بین جنسیت اعضای جامعه حسابداران رسمی و صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

در فرضیه چهاردهم، نتایج حاصل حاکی از آنست که با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ در سطح خطای ۰/۰۵، لذا با اطمینان ۹۵ درصد لذا با اطمینان ۹۵ درصد، وجود ارتباط بین جنسیت اعضای جامعه حسابداران رسمی و رازداری توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

در فرضیه پانزدهم، نتایج حاصل حاکی از آنست که با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ در سطح خطای ۰/۰۵، لذا با اطمینان ۹۵ درصد لذا با اطمینان ۹۵ درصد، وجود ارتباط بین جنسیت اعضای جامعه حسابداران رسمی و انسجام و وحدت رویه توسط اعضای جامعه حسابداران رسمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأیید می‌شود.

بحث

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد بجز مؤلفه سطح تحصیلات که بر ارزیابی بی‌طرفانه تأثیر چندانی ندارد، بقیه مؤلفه‌های جمعیت‌شناختی اعضای جامعه حسابداران رسمی یعنی سن و جنسیت، بر میزان رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای تأثیر معنادار دارند. ضمن اینکه مؤلفه سطح تحصیلات نیز بر سایر مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای شامل رفتار حرفه‌ای، صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای، رازداری و انسجام و وحدت رویه تأثیر گذار است.

در نتایج حاصل از یک پایان نامه با عنوان رابطه جنسیت، مقطع تحصیلی، دینداری و سابقه کار بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران در ایران مشخص شده بین معیارهای اخلاقی زنان و مردان، دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد و دانشجویان دارای سابقه کار و بدون سابقه کار تفاوت معنی‌داری وجود دارد (۲۸).

در نتایج حاصل از یک رساله دکترای حسابداری با عنوان استنباط دانشجویان کارشناسی رشته‌ی حسابداری از اخلاق

5. Validity	اعتبار	نقش و وظیفه و مسئولیت حسابداران حرفه‌ای در قبال جامعه
6. Professionalism	حرفه‌ای بودن	ایجاب می‌کند که آنان اصول عمومی اخلاق حسنه را در همه
7. Services Quality	کیفیت خدمات	جنبه‌ها رعایت و به آیین رفتار حرفه‌ای منسجمی پایبند باشند تا
8. Trust	اطمینان	پذیرش اعتبار و احترام اجتماعی را که لازمه فعالیت در هر حرفه
9. Fair	بی‌طرفی	تخصصی است، بدست آورند. در این میان ارتقاء دانش و آگاهی و
10. Privacy	رازداری	افزایش میزان تحصیلات در زنان و مردان حسابدار به تحقق این
11. Ethical Beliefs	باورهای اخلاقی	هدف کمک شایانی می‌نماید.
12. Ethical Viewpoint	دیدگاه اخلاقی	به نظر می‌رسد که لازمه این که حسابداران پایه پای تغییرات و
13. Ethical Decision Making	تصمیم‌گیری اخلاقی	تحولات حرکت کنند و از قافله عقب نیافتند، آگاهی و بصیرت
14. Ethical Development	توسعه اخلاقی	کافی، شناخت ارزش‌های اخلاقی حاکم در محیط و انعطاف در
15. Consistency and Uniformity of Treatment	انسجام و وحدت رویه	قبال تحولات پیش رو است. موفقیت در سازمان ناشی از ایجاد و

منابع

- Jabbari H, Royaee R, Rahnamaye-Roodposhti F. (2010). The impact of culture on accounting students' ethical understanding. *Cultural Management Journal* ; 7(1): 85-101. (In Persian).
- Committee on Corporate Audit. (2007). *Professional code of ethics*. 6th ed. Tehran: Corporate Audit. P.1-32. (In Persian).
- Duska RF, Duska BS. (2003). *Accounting ethics*. 8th ed. USA: Blackwell Publishing. P. 5-25.
- Martinson OB, Ziegenfuss DE. (2000). Looking at what influences ethical perception and judgment. *Management Accounting Quarterly*; 2 (1): 41-47.
- American Institute of Certified Public Accountants. (1988). *AICPA code of professional conduct*. Jersey City: AICPA Publication.
- Serlek N. (2008). Accounting ethics. *Ethics in Science and Technology*; 3(1, 2): 71-75. (In Persian).

به کارگیری مدیریت اخلاق در سازمان است. تمرکز واحدهای تجاری برای به حداکثر رسانیدن سود، مقابله با چالش‌های رقابتی، تأکید بر نتایج کوتاه مدت و ارائه خدمات متنوع حسابداری، حسابداران را در محیطی مملو از تضاد و فشار قرار داده که منجر به پیامدهای غیراخلاقی برای آنها گردیده است. در واقع پیچیده تر شدن روزافزون سازمان‌ها و افزایش میزان کارهای غیراخلاقی، غیرقانونی و غیرمسئولانه در محیط‌های کاری توجه صاحب‌نظران را به بحث اخلاق و تأثیرات مختلف آن معطوف ساخته است. بنابراین ابتدا باید حسابداران زن و مرد اخلاق را بشناسند و سپس با توجه به شرایط و فضای هر حرفه، اخلاق حرفه‌ای ویژه آن حرفه را آموخته و بکار گیرند.

ملاحظه‌های اخلاقی

در این پژوهش با معرفی منابع مورد استفاده، اصل اخلاقی امانتداری علمی رعایت و حق معنوی مؤلفین آثار، محترم شمرده شده است.

واژه‌نامه

1. Professional Ethics	اخلاق حرفه‌ای
2. Accounting Ethics	اخلاق حسابداری
3. Ethical Relativism	نسبیت‌گرایی اخلاقی
4. Profession	حرفه

17. Burton S, Johnston, MW, Wilson EJ. (1991). An experimental assessment of alternative teaching approaches for introducing business ethics to undergraduate business students. *Journal of Business Ethics*; 10: 507-517.
18. Beggo JM, Lane MS .(1989). Corporate goal structures and business students: A comparative study of values. *Journal of Business Ethics*; 8: 471-478.
19. Safakli OW. (2013). Ethical perceptions: Do they differentiate in respect to demographics, impact satisfaction and subsequent word of mouth? *African Journal of Business Management*; 5(2): 285-293.
20. Miesing P, Preble F. (1985). A comparison of five business philosophies. *Journal of Business Ethics*; 4: 465-476.
21. Peterson RA, Beltramini RF, Kozmetsky G. (1991). Concerns of college students regarding business ethics: A replication. *Journal of Business Ethics*; 10: 733-738.
22. Castleberry S. (2007). Prison field trips: Can white-collar criminals positively affect the ethical and legal behavior of marketing and MBA students? *Journal of Marketing Education*; 29: 5-17.
23. Ruegger D, King EW. (1992). A study of the effect of age and gender upon student business ethics. *Journal of Business Ethics*; 11: 179-186.
24. Betz M, O'Connell L, Shepard JM (1989). Gender differences in proclivity for unethical behavior. *Journal of Business Ethics*; 8: 321-324.
25. McNeel SP. (1994). College teaching and student moral development. In Rest JR, Narvaez D. (Eds.). *Moral development in the professions*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum. P. 27-50.
7. Maurice J. (1996). *Accounting ethics*. USA: Pitman Publishing. P. 5-25.
8. Campbell T. (2005). *Ethics and auditing*. Australian: ANUE Press. P. 25.
9. Kabir MH.(2009). Ethics and independence in accountancy profession. *Continuing Professional Development(CPD)*; 15-35.
10. Tronto JC. (1993). *Moral boundaries: Apolitical argument for an ethic of care*. New York NY: Routledge.
11. Glover SH, Bumpus MA, Logan JE, Ciesla JR. (1997). Re-examining the influence of individual values on ethical decision making. *Journal of Business Ethics*; 16(13): 1319-1329.
12. Roxas ML, Stoneback JY. (2004). The importance of gender across cultures in ethical decision-making. *Journal of Business Ethics*; 50(2): 149-65.
13. McCabe DL, Dukerich JM, Dutton JE. (1991). Context, values and moral dilemmas: Comparing the choices of business and law school students. *Journal of Business Ethics*; 10: 951-960.
14. Sidani Y, Zbib I, Rawwas M, Moussawer T. (2009). Gender, age, and ethical sensitivity: the case of Lebanese workers. *Gender in Management: An International Journal*; 24(3): 211-227.
15. Eynon G, Hill NT, Stevens K. (1997). Factors that influence the moral reasoning abilities of accountants: Implications for universities and the profession. *Journal of Business Ethics*; 16: 1297-1309.
16. Wynd WR, Mager J .(1989). The business and society course: Does it change student attitudes? *Journal of Business Ethics*; 8: 487-491.

29. Ghanbari S, Ardalan M, Beheshti-Rad R. (2015). Professional ethics faculty and Anna's relationship with the quality of higher education. *Ethics in Science and Technology*; 2(10). (In Persian).
30. Etamadi H, Rahmani H. (2009). Experimental investigation of ethics in earnings management. *Ethics in Science and Technology*; 4(12): 79-89. (In Persian).
31. Cheraghshoee L. (2014). The accounting profession ethics of quality to quantity. Shiraz: International Conference on Management, Challenges and Solutions. (In Persian).
26. Thoma SJ. (1986). Estimating gender differences in the comprehension and preference of moral issues. *Developmental Review*; 6: 165-180.
27. Dahl JG, Mandell MP, Barton ME. (1988). Ethical frameworks of "tomorrow's business leaders." *International Journal of Value-Based Management*; 1(2): 65-81
28. Mirmehdis SM, Hasangholipourpour T, Nayeri M. (2012.) Factors affecting students' ethical attitude of management. *Ethics in Science and Technology*; (4). (In Persian).

---

* **Corresponding Author:** Email: Banitalebi57 @ yahoo.com